

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2019 R.

2. Sieć biblioteczna i organizacja bibliotek

2.1. Stan sieci, struktura i organizacja bibliotek

Na koniec 2019 roku sieć bibliotek województwa śląskiego składała się ze **169** bibliotek macierzystych oraz 608 filii bibliotecznych; łącznie funkcjonowało **777** placówek (w porównaniu z rokiem 2018 sieć bibliotek zmniejszyła się o 4 filie biblioteczne).

Liczba bibliotek w podziale administracyjnym nie zmieniła się i przedstawiała się następująco:

- 1 biblioteka wojewódzka,
- 1 biblioteka powiatowa, której organizatorem jest wyłącznie samorząd powiatu,
- 19 bibliotek w miastach na prawach powiatu,
- 30 bibliotek gmin miejskich,
- 22 biblioteki gmin miejsko-wiejskich,
- 96 bibliotek gmin wiejskich.

Status formalno-prawny bibliotek przedstawiał się następująco:

- 151 bibliotek posiadało status instytucji kultury i było wpisanych do rejestru instytucji kultury.
- 18 bibliotek funkcjonuje w strukturach organizacyjnych innych instytucji kultury.

Były to placówki biblioteczne w gminach: Bieruń (Bieruński Ośrodek Kultury), Bobrowniki (GOK), Boronów (GOK), Dąbrowa Zielona (GOK), Imielin (Miejskie Centrum Kultury, które tworzą: Biblioteka Miejska i Dom Kultury „Sokolnia”), Istebna (Gminny Ośrodek Kultury, Promocji, Informacji Turystycznej i Biblioteka Publiczna w Istebnej), Knurów (Centrum Kultury), Koniecpol (Dom Kultury), Koziegłowy (Miejsko-Gminny Ośrodek Promocji Kultury), Miedźno(GOK), Mykanów (GOKiS), Ożarowice (Biblioteka i Ośrodek Kultury), Rędziny (GOK), Szczyrk (Miejski Ośrodek Kultury, Promocji i Informacji), Toszek (Centrum Kultury „Zamek w Toszku”), Tworóg (GOK), Węgierska Górka (Ośrodek Promocji Gminy), Wręczyca Wielka (GOK).

Pomimo wymogów ustawowych oraz kontroli Regionalnej Izby Obrachunkowej Powiat Bieruńsko-Lędziński do dzisiaj nie powołał biblioteki szczebla powiatowego. Wielokrotnie prowadzone rozmowy pomiędzy przedstawicielami Biblioteki Śląskiej w Katowicach a władzami samorządowymi powiatu w sprawie powierzenia zadań biblioteki powiatowej wybranej bibliotece miejskiej lub gminnej działającej w jednej z miejscowości powiatu bieruńsko-lędzińskiego, nie przyniosły rezultatu. Pomysł, aby, podobnie jak powiat ziemski gliwicki, powołać do życia samodzielną instytucję kultury – powiatową bibliotekę publiczną – również skończył się fiaskiem. Biblioteki samorządowe działające na terenie powiatu bieruńsko-lędzińskiego w miejscowościach: Bieruń, Imielin, Lędziny, Bojszowy i Chełm Śląski znajdują się pod bezpośrednią opieką merytoryczną Biblioteki Śląskiej w Katowicach.

2.2. Zmiany w sieci bibliotecznej

Biblioteki, które zlikwidowały placówki filialne:

Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Lublińcu

Biblioteka Publiczna Miasta Pszów

Miejska Biblioteka Publiczna w Rudzie śląskiej

Gminna Biblioteka Publiczna w Opatowie

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Raciborzu zlikwidowała punkt biblioteczny.

Przyczyny likwidacji placówek filialnych to przede wszystkim reforma oświaty, która spowodowała, że filie mieszczące się, do tej pory, w budynkach szkół, musiały opuścić zajmowane pomieszczenia, aby można było przygotować dodatkowe pomieszczenia dla klas siódmych i ósmych. Drugim powodem likwidacji były złe warunki lokalowe zajmowanych pomieszczeń.

2.3. Stan organizacyjny i działalność bibliotek powiatowych; wysokość dotacji na działalności ponadlokalną (ze szczególnym uwzględnieniem zmian w stosunku do ubiegłego roku)

Liczba bibliotek powiatowych w województwie śląskim, które wypełniały zadania ponadlokalne w 2019 roku, tak jak w latach poprzednich, wynosiła 16. Biblioteki powiatowej nadal nie powołał powiat bieruńsko-lędziński. Tamtejsze biblioteki pozostają pod opieką merytoryczną Biblioteki Śląskiej w Katowicach. W powiecie mikołowskim rozpoczęto prace nad przeniesieniem zadań biblioteki powiatowej z Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łaziskach Górnych do Miejskiej Biblioteki Publicznej w Mikołowie, która zgodnie z porozumieniem będzie je wypełniać od 1 stycznia 2020 roku.

Podstawy prawne działania oraz organizację bibliotek określają statuty, nadane przez organizatora. Obok tego dokumentu, wszystkie biblioteki powiatowe w zakresie zadań ponadlokalnych, działają na podstawie porozumień zawartych między samorządami miast a samorządami powiatów ziemskich aneksowanych każdego roku. W woj. śląskim dziewięć bibliotek powiatowych wypełnia zadania ponadlokalne w oparciu o zapisy w statutach. Są to:

- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Stefana Żeromskiego w Będzinie,
- Biblioteka Miejska w Cieszynie,
- Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach,
- Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Józefa Lompy w Lublińcu,
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Łaziskach Górnych (dla pow. mikołowskiego),
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu,
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku,
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu,
- Żywiecka Biblioteka Samorządowa w Żywcu.

Biblioteki powiatowe, które działają tylko w oparciu o porozumienia zawierane ze starostą powiatowym, to Biblioteka Publiczna im. dr. Władysława Biegańskiego w Częstochowie oraz Biblioteka Publiczna Gminy Kłobuck im. Jana Długosza.

Analiza zawartości statutów wskazuje, że nie wszystkie ksiąznice mają w nich zawarte zadania właściwe dla instytucji

powiatowej lub sformułowane są one bardzo ogólnie, dlatego te zapisy są doprecyzowane w dodatkowych porozumieniach. Biblioteki, które funkcjonują w tym modelu to:

- Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej,
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myszkowie,
- Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie,
- Miejska Biblioteka Publiczna im. Bolesława Lubosza w Tarnowskich Górach,
- Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wodzisławiu Śląskim.

Organizacja zadań ponadlokalnych w bibliotekach powiatowych woj. śląskiego, zawarta w statutach i porozumieniach, jest zgodna z Ustawą o bibliotekach. Treść zapisów określa szczegółowo zakres udzielanej opieki i nadzoru merytorycznego nad bibliotekami, działania promujące czytelnictwo w regionie, sposób oraz kwotę dofinansowania. Podległe biblioteki mogą liczyć na wsparcie książnicy powiatowej w szczególności w obsłudze bibliotecznej mieszkańców danego powiatu, pomocy w organizacji imprez i konkursów czytelniczych, gromadzeniu, opracowaniu i selekcji księgozbioru, komputeryzacji placówek oraz doskonalenia zawodowego.

Należy podkreślić, że prace instrukcyjno-metodyczne i szkoleniowe bibliotek powiatowych są uwarunkowane sytuacją finansową i organizacyjną bibliotek. W prowadzeniu działań ponadlokalnych duże znaczenie ma także przyznany przez organizatora budżet, kadra bibliotekarska opiekująca się podległymi bibliotekami, stosowane metody pracy, sytuacja organizacyjna instruktorów oraz inne zobowiązania.

Dotacje na działania ponadlokalne

Poniższa tabela przedstawia poziom finansowania bibliotek powiatowych przez starostwa w 2019 roku, plan finansowy na rok 2019 i 2020 oraz liczbę bibliotek objętych opieką merytoryczną.

Lp.	Nazwa Biblioteki	Wysokość środków przekazywanych przez starostwo			Liczba bibliotek i filii pod opieką bibliotek (bez własnej sieci w 2019 r.)
		Plan 2019	wykonanie 2019	Plan 2020	
1.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Stefana Żeromskiego w Będzinie	90.000	90.000	90.000	27
2.	Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej	170.000	170.000	170.000	38
3.	Biblioteka Miejska w Cieszynie	147.496	147.496	155.183	27
4.	Biblioteka Publiczna im. dr. Władysława Biegańskiego w Częstochowie	50.000	50.000	50.000	42
5.	Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach	239.000	251.872	275.850	21
6.	Biblioteka Publiczna Gminy Kłobuck im. Jana Długosza	35.000	35.000	40.000	17
7.	Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Józefa Lompy w Lublińcu	160.000	160.000	160.000	24
8.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Łaziskach Górnych (dla pow. mikołowskiego)	50.000	50.000	50.000	17
9.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myszkowie	75.000	82.500	82.500	10

10.	Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie	120.000	120.000	150.000	17
11.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu	67.000	67.000	50.000	23
12.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku	202.180	202.180	208.000	19
13.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Bolesława Lubosza w Tarnowskich Górach	123.420	125.394	125.394	22
14.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wodzisławiu Śląskim	145.000	150.000	150.000	23
15.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu	51.900	55.200	55.200	27
16.	Żywiecka Biblioteka Samorządowa w Żywcu	80.000	80.000	100.000	40

Analizując niniejsze dane stwierdza się, że wysokość przekazywanych środków finansowych przez starostwa dla bibliotek powiatowych na działalność ponadlokalną nie we wszystkich instytucjach była wystarczająca.

W sześciu powiatach na rok 2020 został zaplanowany wzrost przekazywanej kwoty (Biblioteka Miejska w Cieszynie, Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, Biblioteka Publiczna Gminy Kłobuck im. Jana Długosza, Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie, Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku, Żywiecka Biblioteka Samorządowa w Żywcu). W pozostałych dziewięciu powiatach środki na działania ponadlokalne będą wynosić tyle samo, co w ubiegłym roku. Tylko w powiecie raciborskim starosta obniżył planowaną kwotę dotacji na działania ponadlokalne ze względu na inne nagłe zobowiązania finansowe. Jednak w wyniku rozmów z dyrekcją Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej im. Ryszarda Kincla w Raciborzu zobowiązał się do przeznaczenia nadwyżki budżetowej do ksiąznicy, aby mogła ona nadal opiekować się bibliotekami gminnymi w powiecie pod względem merytorycznym na dotychczasowym poziomie.

W porównaniu do roku poprzedniego, liczba placówek pozostających pod opieką bibliotek powiatowych jest mniejsza o 3 filie. Najniższy poziom finansowania przez samorząd biblioteki powiatowej w odniesieniu do jej sieci bibliotek gminnych występuje w przypadku Biblioteki Publicznej im. dr. Władysława Biegańskiego w Częstochowie. Niskie środki finansowe otrzymują także Biblioteka Publicznej Gminy Kłobuck im. Jana Długosza oraz Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu.

Najwyższą wysokość środków, w przeliczeniu na liczbę placówek objętych pomocą merytoryczną, władze samorządowe przekazują na działanie Powiatowej Biblioteki Publicznej w Gliwicach. Jedne z wyższych dotacji otrzymują także następujące ksiąznice: Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Rybniku oraz Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myszkowie.

Powyższa tabela prezentuje również kwoty środków, które zaplanowano na rok 2019. Dzięki rozmowom bibliotekarzy z władzami starostwa w ciągu roku udało się zwiększyć dotację na działania ponadlokalne pięciu placówkom: Powiatowej Bibliotece Publicznej w Gliwicach, Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Myszkowie, Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Bolesława Lubosza w Tarnowskich Górach, Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Wodzisławiu Śląskim oraz Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Zawierciu. W poprzednim roku tylko dwóm bibliotekom udało się zwiększyć wysokość przekazywanych środków, dlatego wskazuje to na docenienie przez starostwa działań ponadlokalnych prowadzonych przez biblioteki powiatowe w sieci bibliotek gminnych.

Należy podkreślić, że wielkość środków budżetowych oraz zadania obejmowane dotacjami są określane każdego roku w aneksowanych porozumieniach. Wyszczególnione grupy wydatków w 2019 roku kształtowały się podobnie, jak w latach poprzednich i obejmowały:

- działalność edukacyjną, informacyjną, kulturalną i szkoleniową,
- obowiązkowe opłaty i składki,
- podróże służbowe,
- wynagrodzenie dla pracowników, którym rozszerzono zakres obowiązków o działania na rzecz biblioteki powiatowej,
- udział lub organizację konferencji,
- zakup materiałów i zbiorów.

Współpraca ze starostwem

Pozytywne przykłady współpracy z władzą samorządową można obserwować w wielu księżnicach woj. śląskiego. Dodatkowe dotacje pozwalają na organizację konkursów literackich, plastycznych i fotograficznych dla uczestników z całego powiatu (Biblioteka Miejska w Cieszynie, Biblioteka Publiczna im. dr. Władysława Biegańskiego w Częstochowie, Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Łaziskach Górnych, Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Raciborzu), konferencji naukowych z zakresu literatury regionalnej dla bibliotekarzy, nauczycieli i regionalistów (Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie) oraz organizację wyjazdów bibliotekarzy na Targi Książki do Krakowa i Katowic (Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej, Biblioteka Miejska w Cieszynie, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Wodzisławiu Śląskim, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu).

Przeprowadzanie konkursów na najlepszą bibliotekę w regionie jest kolejnym przykładem ciekawej współpracy bibliotek powiatowych ze starostwem. Starostwo powiatu bielskiego wraz z Zarządem Oddziału Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Bielsku-Białej już po raz 19. zorganizowało Konkurs na najlepszą bibliotekę w powiecie bielskim. Inicjatywa ma duże znaczenie w regionie ponieważ promuje nowoczesne placówki aktywnie działające w środowisku lokalnym oraz nagłaśnia ich projekty czytelnicze. Przygotowania do konkursu trwają cały rok, co dodatkowo motywuje pracowników do poszukiwania i realizowania ciekawych spotkań dla czytelników. W 2019 roku tytuł najlepszej biblioteki powiatu bielskiego trafił do dwóch placówek: Gminnej Biblioteki Publicznej w Jasienicy oraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Buczkowicach.

Z kolei konkurs na „Najlepszego Bibliotekarza Roku – Bibliotekarz z pasją” organizowany jest co dwa lata przez Bibliotekę Miejską w Cieszynie oraz Starostwo Powiatowe. Jego celem jest wyłonienie najbardziej aktywnego i cenionego pracownika biblioteki w środowisku lokalnym. Wybór Bibliotekarza z pasją odbywa się poprzez głosowanie na kandydatów na lokalnym portalu internetowym. W 2019 roku przeprowadzono kolejną edycję konkursu i wybrano bibliotekarkę z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Wiśle wybitnie wyróżniającą się swoimi działaniami wśród dzieci i młodzieży.

Promowanie czytelnictwa wśród mieszkańców powiatu

W minionym roku biblioteki powiatowe realizowały wiele akcji i konkursów czytelniczych skierowanych do mieszkańców powiatów. Poniżej zostały przedstawione wybrane przykłady projektów promujących czytelnictwo.

Biblioteka Miejska w Cieszynie w ramach akcji „Bajki, które leczą” odwiedzała pacjentów Oddziału Pediatrycznego ZZOZ Szpitala Śląskiego w Cieszynie. Zespół składający się z bibliotekarza cieszyńskiej księżnicy oraz uczniów Zespołu Szkół Budowlanych w Cieszynie, czytał bajki małym pacjentom i rozdawał słodkie upominki ufundowane przez starostwo.

Z kolei pracownicy Biblioteki Publicznej Gminy Kłobuck im. Jana Długosza prowadzili cykl lekcji bibliotecznych o fake newsach w wybranych szkołach średnich i zwracali uwagę na korzystanie z rzetelnych źródeł informacji oraz metody oceny ich wiarygodności.

Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie kontynuowała cykl otwartych wykładów pt. „Ludzie, którzy tworzyli wspaniałą przeszłość Śląska”. Zaproszeni historycy i literaturoznawcy przedstawiali wybrane sylwetki zasłużonych Ślązaków i przybliżali zagadnienia tożsamości Śląska. Wykłady zostały organizowane w sali konferencyjnej Starostwa Powiatowego w Pszczynie. Dodatkowo Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna w Pszczynie była organizatorem regionalnej inicjatywy „Świat poezją malowany”.

Konkursy czytelnicze cieszyły się dużą popularnością wśród mieszkańców i odznaczały się różnorodną tematyką. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Łaziskach Górnych zaprosiła uczniów szkół podstawowych i średnich do udziału w „Powiatowym konkursie czytania ze zrozumieniem” oraz „Konkursie książki mówionej”. Natomiast Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myszkowie zorganizowała konkurs pt. „Ja i mój ulubiony bohater literacki”.

Działalność szkoleniowa

Biblioteki powiatowe podejmowały się także organizacji szkoleń i spotkań dla bibliotekarzy. Ich tematyka obejmowała następujące zagadnienia:

- innowacyjne metody pracy z dziećmi oraz młodzieżą (Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej: „Ciekawe i zabawowe formy pracy z dziećmi i młodzieżą”; Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Będzinie: XV Forum Bibliotekarzy Samorządowych Powiatu Będzińskiego „Planszogranie w Bibliotece”; Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu: „Gamifikowanie wydarzeń kulturalnych i literatury pięknej na smartfonach – praktyczne sposoby przyciągania do biblioteki i instytucji kultury pokolenia Milleniansów i pokolenia Z”),
- obsługa czytelnika w bibliotece (Biblioteka Miejska w Cieszynie: „Praca z czytelnikiem trudnym”; Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rybniku: „Praktyczny trening autokontroli czyli jak radzić sobie z trudny klientem”),
- wybrane zagadnienia z biblioterapii (Biblioteka Miejska w Cieszynie: „Bajkoterapia jako skuteczna metoda wspierania rozwoju emocjonalnego dziecka”),
- regionalizm (Biblioteka Miejska w Cieszynie: „Wędrówki historyczno--literackie po Śląsku Cieszyńskim”),
- wykorzystanie nowych technologii (Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Myszkowie: „Kodowanie w bibliotece”; Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnowskich Górach: „Kodowanie offline w bibliotece”),
- tworzenie opisu bibliograficznego zbiorów w świetle zmieniających się zasad katalogowania (Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Raciborzu: „Biblioteka od kuchni, czyli szkolenie z formatu MARC21”),
- kształtowanie umiejętności pisania wniosków grantowych (Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Zawierciu: „Pozyskiwanie środków z programów MKiDN”).

Niniejsze spotkania zostały poprowadzone przez instruktorów biblioteki wojewódzkiej i powiatowej oraz trenerów z firm szkoleniowych.

W ramach programu „**Partnerstwo dla Książki 2019**” Książnica Beskidzka otrzymała dotację MKiDN na realizację szkoleń „Od A do Z, czyli z alfabetu szkoleń dla bibliotekarza” skierowanych do bibliotekarzy powiatu bielskiego. Projekt obejmował trzy główne tematy:

- „Od opowieści do gry, czyli jak zaadaptować fabułę książki na potrzeby mobilnej gry miejskiej”;
- „Obsługa techniczna aplikacji Action Track”;
- „Biblioterapia i bajkoterapia w procesie kształtowania kompetencji czytelniczych”.

Instruktorzy bibliotek powiatowych organizowali systematyczne spotkania dyrektorów samorządowych bibliotek publicznych w powiecie wraz z udziałem instruktora biblioteki wojewódzkiej. Liczba wyjazdów instruktorów do podległych bibliotek wynosiła od 5 do 155. Podczas wizyt w bibliotekach udzielano informacji oraz pomocy z opracowania i obsługi programów bibliotecznych, wykorzystania alternatywnych form promocji czytelnictwa, ewidencji i selekcji zbiorów, prowadzenia akt osobowych, sprawozdawczości oraz ochrony danych osobowych.

W minionym roku książnice powiatowe zaprosiły instruktorów biblioteki wojewódzkiej do przeprowadzenia szkoleń z innowacyjnych metod promocji czytelnictwa oraz programowania robotów Photon. W wyniku tych spotkań przeszkolono 96 pracowników bibliotek w powiatach: myszkowskim, tarnogórskim, żywieckim i miejscowościach: Chełm Śląski, Godów, Kłomnice, Sławków oraz Suszec.

Warto podkreślić, że Żywiecka Biblioteka Samorządowa kontynuowała inicjatywę Biblioteczne wizyty. Spotkania w wybranej bibliotece w powiecie umożliwiły poznanie specyfiki jej pracy oraz księgozbioru. W 2019 roku żywieccy bibliotekarze odwiedzili Gminną Bibliotekę Publiczną w Łodygowicach i zostali przeszkoleni z opracowania zbiorów w systemie bibliotecznym.

Działalność instrukcyjno-metodyczna Biblioteki Śląskiej

Zgodnie ze swoim statutem Biblioteka Śląska w Katowicach jako biblioteka szczebla wojewódzkiego prowadzi działalność instrukcyjno-metodyczną oraz sprawuje nadzór merytoryczny nad działaniem samorządowych bibliotek publicznych województwa śląskiego (§6 ust. 2 pkt. 3 i §8 „Statutu Biblioteki Śląskiej w Katowicach”). Za realizację tych zadań odpowiedzialny jest Dział Instrukcyjno-Metodyczny Biblioteki Śląskiej.

Biblioteka Śląska obejmowała opieką merytoryczną 168 samorządowych bibliotek publicznych województwa śląskiego oraz Bibliotekę Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, z którą we wrześniu 2019 roku zostało podpisane „Porozumienie o współpracy partnerskiej”.

W ramach sprawowania nadzoru organizacyjno-merytorycznego, opieki nad bibliotekami oraz współpracy z samorządami w 2019 roku instruktorzy odbyli 61 dni wyjazdowych do bibliotek, samorządów i innych instytucji w celach związanych z funkcjonowaniem bibliotek publicznych.

Kontakty dotyczyły przede wszystkim wyjazdów szkoleniowych, organizowanych dla bibliotekarzy w województwie śląskim, jak i podejmowania udziału we własnym rozwoju zawodowym. Uczestnictwo w seminariach, konferencjach organizowanych przez biblioteki powiatowe pozwalają poszerzać wiedzę instruktorów i integrować środowisko

bibliotekarskie. Instruktorzy interweniowali także w bibliotekach na terenie powiatów, gdy zachodziła konieczność spotkań z władzami samorządowymi i rozwiązywania spornych kwestii. W takich wizytach uczestniczył dodatkowo dyrektor Biblioteki Śląskiej.

Projekty Działu

Dział Instrukcyjno-Metodyczny Biblioteki Śląskiej realizował w 2019 roku funkcje biblioteki wojewódzkiej w obszarach: informacyjnym, szkoleniowym i nadzoru aspektów prawnych funkcjonowania bibliotek.

Portal „Śląski Pegaz”

Dział I-M prowadził, kolejny już rok, Portal internetowy Śląski Pegaz – platforma inicjatyw bibliotecznych, gdzie bibliotekarze dzielą się ciekawymi praktykami oraz działaniami realizowanymi dla czytelników od 2014 roku. To także źródło informacji o aktualnych spotkaniach czy inicjatywach, w których biblioteki mogą brać udział. Dodatkowo raz w miesiącu przygotowywany jest newsletter „Śląski Pegaz” wysyłany do subskrybentów serwisu. Zawiera on podsumowanie wydarzeń miesiąca. W 2019 roku zamieszczono na platformie łącznie 638 wpisów, w tym 437 artykułów oraz 201 informacji w dziale aktualności. Portal ten to nie tylko miejsce dzielenia się informacją o bibliotekach, ale także materiałami multimedialnymi o tematyce bibliotecznej. Uruchomienie kanału „Śląskiego Pegaza” w serwisie Youtube pozwoliło na zamieszczanie filmów bibliotek, które nie posiadają własnego kanału.

W ramach innych działań merytorycznych pracownicy koordynowali:

- przyznanie dotacji Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych,
- działanie konsorcjum IBUK, internetowej platformy zbiorów elektronicznych, do których dostęp mają czytelnicy zrzeszeni w konsorcjum bibliotek,
- przeprowadzenia projektu „Analiza Funkcjonowania Bibliotek”,
- działań promujących Cele Zrównoważonego Rozwoju zawartych w Agendzie 2030 ONZ w ramach międzynarodowego projektu IFLA International Advocacy Programme,
- wypełniania sprawozdawczości GUS w województwie śląskim.

Szkolenia zaproponowane przez Dział Instrukcyjno-Metodyczny prowadzono w ramach programu Partnerstwo dla Książki 2019 MKiDN oraz własnych propozycji Biblioteki Śląskiej. Tematyka organizowanych i przeprowadzonych działań edukacyjnych dla bibliotekarzy z bibliotek województwa śląskiego przedstawia się następująco:

- kształtowanie myślenia analitycznego w pracy z czytelnikiem w różnym wieku z wykorzystaniem gry planszowej Scottie Go! oraz robota Photon (projekt „Kodowanie w bibliotece”),
- booktalking, czyli metoda atrakcyjnego polecenia książek (projekt „Akademia Kreatywnego Czytania – szkolenia dla bibliotekarzy”),
- psychologiczne, socjologiczne i biblioterapeutyczne ujęcie problemów społecznych związanych z samotnością, dorastaniem, chorobami psychicznymi i cudzoziemcami (wykłady w ramach projektu „Akademia Kreatywnego Czytania – szkolenia dla bibliotekarzy”),
- opracowanie bilansu rocznego w bibliotekach (szkolenie „Akcja bilans” dla księgowych),
- redagowanie haseł w Wikipedii (cykl spotkań w ramach międzynarodowej akcji #1lib1ref),

- rola wychowawcza literatury współczesnej dla dzieci i młodzieży (szkolenie dla moderatorów DKK oraz bibliotekarzy pracujących z młodszym czytelnikiem),
- opracowanie zbiorów z użyciem języka deskryptorowego („Deskryptory BN w systemie Sowa”),
- wykorzystanie wirtualnej rzeczywistości w bibliotece (szkolenie „Wirtualna i rozszerzona rzeczywistość w bibliotece”).

Akademia Kreatywnego Czytania

„Akademia Kreatywnego Czytania – szkolenia dla bibliotekarzy” dofinansowana ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego to projekt szkoleniowy, który został skierowany do pracowników samorządowych bibliotek publicznych województwa śląskiego. Tematyka wykładów i warsztatów została podzielona na cztery zagadnienia: czytelnik trudny, czytelnik zagraniczny, czytelnik buntujący się i czytelnik w obliczu zmiany. W ramach „Akademii Kreatywnego Czytania – szkolenia dla bibliotekarzy” od kwietnia do listopada 2019 roku zorganizowano cztery wykłady i dwa warsztaty. Prelegentami byli wykwalifikowani pracownicy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego oraz Poradni Rodzinnej w Katowicach.

Podsumowując działalność edukacyjną Biblioteki Śląskiej, w 2019 roku przeszkolono podczas 74 godzin 421 osób. Dodatkowo w projekcie „Akademia Kreatywnego Czytania – szkolenia dla bibliotekarzy” w 18 godzinach wykładów i warsztatów uczestniczyło 269 bibliotekarzy.

Dobrą praktyką jest doroczna Konferencja Dyrektorów Bibliotek Publicznych Województwa Śląskiego. Jej organizacja od wielu lat jest okazją do integracji kadry zarządczej i wymiany doświadczeń. W programie wydarzeń w 2019 roku znalazły się tematy stanu i działalności bibliotek publicznych województwa śląskiego w 2018 roku w świetle danych statystycznych oraz sprawozdań opisowych, rezultatów badań regionalnych prowadzonych przez Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, działalności wydawniczej oraz współpracy Społecznego Instytutu Wydawniczego ZNAK z bibliotekami publicznymi.

Przygotowywanie analiz, pomocy metodycznych i oficjalnych pism

Działalność metodyczna Działu polega także na przygotowywaniu opinii, zestawień metodycznych i materiałów dydaktycznych. Przygotowane pisma dotyczyły:

- zamiaru połączenia bibliotek z ośrodkami kultury oraz likwidacji filii,
- wyników realizacji projektów przez Dział Instrukcyjno-Metodyczny dla Urzędu Marszałkowskiego, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego,
- apelu do władz samorządowych w celu zwiększenia środków finansowych dotacji MKiDN na zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych i wysokości obowiązkowego wkładu własnego,
- przykładowych scenariuszy zajęć zawierających ćwiczenia i zabawy programowania offline.

Poradnictwo dla bibliotek dotyczyło zagadnień prawnych związanych z ich funkcjonowaniem (przekształcenia filii w punkt biblioteczny, selekcji zbiorów, opracowaniem zbiorów specjalnych, przyłączenia się do konsorcjum IBUK Libra), wnioskowania do programów dotacyjnych Biblioteki Narodowej, opracowywania materiałów informacyjnych o realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju przez biblioteki oraz publikowania artykułów na platformie Śląski Pegaz.

Działalność popularyzatorska instruktorów

Należy wspomnieć, iż instruktorzy Biblioteki Śląskiej brali także czynny udział w spotkaniach i naradach organizowanych przez biblioteki powiatowe. Przeprowadzali tam zajęcia z interesujących dla biblioteki w danym powiecie tematów. Poruszane zagadnienia dotyczyły prezentacji analiz wyników pracy bibliotek na tle osiągnięć placówek w województwie, efektów przyłączenia się do konsorcjum bibliotek IBUK Libra, wykorzystania robotów Photon, interaktywnej gry Scootie Go!, zabaw rozwijających myślenie analityczne oraz ciekawych projektów podejmowanych przez inne biblioteki publiczne w województwie.

Prezentowanie rezultatów realizacji indywidualnych projektów instruktorów oraz wybranych tematów z ich specjalizacji pozwoliło na popularyzację działań, wzmocnienie wizerunku Biblioteki Śląskiej oraz bibliotek publicznych województwa śląskiego. Podczas 85. Światowego Kongresu Bibliotek i Informacji IFLA w Atenach zaprezentowano plakat przybliżający osiągnięcia śląskich bibliotek publicznych w ramach realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z kolei nowe technologie oraz znaczenie przyłączenia się do międzynarodowej grupy bibliotek promujących Agendę 2030 ONZ zostały przedstawione

na 13. Forum Młodych Bibliotekarzy w Poznaniu oraz konferencji BiblioLAB. Pracownicy Działu Instrukcyjno-Metodycznego byli także autorami artykułów publikowanych w prasie fachowej i na portalach branżowych, np. „Biblioteka Publiczna”, serwis Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz Śląski Pegaz.

Pracę merytoryczną instruktorów wspomagały inne działy Biblioteki Śląskiej, np. Dział Informatyczny, Integracyjno-Biblioterapeutyczny, Promocji, Gromadzenia i Opracowania Zbiorów oraz radca prawny.

